

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**STAGING DIVINITY: VALERIU ANANIA (*MIORIȚA, MEȘTERUL
MANOLE*), LUCIAN BLAGA (*MEȘTERUL MANOLE*) AND MARIN
SORESCU (*PARACLISIERUL, IONA*)**

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. habil. MARIA-ANA TUPAN

Student-doctorand:

CRISTINA ELENA SAFTA

**ALBA IULIA
2019**

CUPRINS

Argument	5
Introducere	
1. Facerea Lumii de Dumnezeu și cea făcută de om sau Istoria Teocratică versus Istoria Mundană.....	9
2. O perspectivă istorică asupra relației dintre ideea divinității și spectacolul teatral.....	16
Capitol I	
Capitolul I: Coborârea Divinității în Lumea Istorică	
Observații preliminare.....	211
I. 1. <i>Miorita (The Ewe Lamb)</i> de Valeriu Anania.....	25
I.2. <i>Meșterul Manole (Master Mason Manole)</i> de Valeriu Anania	58
Capitol II	
Coborârea divinității în reprezentare	
Observații preliminare	80
II.1. Lucian Blaga: Legământul Artistului cu Divinitatea.....	81
II.2. Epoca Reprezentării: Heidegger și Fenomenologia Existențialistă a Operei de Artă.....	93
II.3. Lucian Blaga și J.-F. Lyotard: Conceptul de Matrice Stilistică	103
II.4. Lucian Blaga la răscruce între modernism și postmodernism.....	129
Capitol III	
Divinitatea, un Act de Inscripție	
Observații preliminare.....	151
III.1. <i>Paraclisierul (The Saxton)</i> de Marin Sorescu	156
III.2. <i>Iona (Jonah)</i> de Marin Sorescu	180
Concluzii	206

Bibliografie 215

Anexe

Anexa 1: *Miorița* by Valeriu Anania: Dramatization and Re-symbolization of a National Myth

Anexa 2: Religiosity in *Masa lui Brâncuși* (Brancusi's *Table of Silence*). Translation and Analysis

Anexa 3: Myth and Trivia: The Double Encoding of the Irish Representations in the Novel *At Swim-Two-Birds*

Anexa 4: *Visătorul* (*The Dreamer*) by Lucian Blaga

Anexa 5: *Singur* (*Alone*) by Marin Sorescu

Anexa 6: Imagini de la *Meșterul Manole* de Lucian Blaga, piesă de teatru pusă în scenă la Cluj-Napoca (2018)

Cuvinte cheie: Spiritualitate, religie, postmodernism, modernism, estetică, matrice stilistică, poetica reprezentării, Divinitate, filozofie, autoreflexivitate

Prezenta lucrare de doctorat, intitulată „*Staging Divinity: Valeriu Anania (Miorița, Meșterul Manole) Lucian Blaga (Meșterul Manole) and Marin Sorescu (Paraclisierul, Iona)*”, tradusă prin „Reprezentarea dramatică a divinității: Valeriu Anania (Miorița, Meșterul Manole) Lucian Blaga (Meșterul Manole) și Marin Sorescu (Paraclisierul, Iona)” se concentrează pe decodificarea și interpretarea operelor literare ale unora dintre cei mai renumiți dramaturgi ai secolului al XX-lea în România. Este o abordare comparativă a dramaturgiei românești din secolul al-XX-lea. Cei trei autori discutați în prezentul studiu au în comun un fapt distinctiv, reprezentarea Divinității prin dramaturgie. Cu toate acestea, premisa noastră este că toți acești trei artiști prezintă o realitate mai degrabă diferențiată, decât asemănătoare. Deși toți trei folosesc narațiuni mitice sau Biblice (Miorița, Meșterul Manole, Paraclisierul, Iona) recreând patrimoniul național literar, obiectivul nostru principal a fost să facem lumină asupra reprezentării lor cu privire la Dumnezeu. „De la prezentarea de sine a lui Dumnezeu către Moise în Exod 3,14 ca identitate tautologică, de sine stătătoare („Eu sunt Cel care sunt”) până la subiectul construit în limbaj (Eu sunt cel care spune „sunt”), omenirea a parcurs o distanță semnificativă, renunțând la o ontogenie teologică sau naturală, permițându-și să fie renăscută din limbaj, dintr-un tip de creație proprie și colectivă. Cine este subiectul istoriei, cine este cel care avansează omenirea? O instanță transcendentă? Anonimă sau personală? Un agent mundan? Individual sau colectiv? Suntem autorii narațiunii vieții noastre sau actori? Suntem chiar mai puțin decât atât, reduși de instituții și rețele de putere la o prezență metonimică în ordinea intersubiectivă a societății noastre? Acești trei dramaturgi au încercat să răspundă la acest tip de întrebări.

Am aplicat filozofia lui Foucault cu privire la limbaj, discursul văzut prin prisma perspectivei istorice, în relație directă cu lumea reală. Această teză scoate în evidență trei dramaturgi români, preocupați de literatură, teatru, filozofie, și cel mai important, teologie, care, supraviețuind terorii unui regim comunist, au recreat narațiuni care subliniază spiritualitatea. **Ipoteza noastră este** că deși aceștia au multe în comun, practicile lor discursive prezintă

diferențe semnificative. Trei perspective sunt anunțate: Miorița și Meșterul Manole de Valeriu Anania exprimă o imagine teologică, Meșterul Manole de Lucian Blaga portretizează o abordare filozofică, în timp ce Marin Sorescu cu Paraclisierul și Iona oferă scenei literare o reprezentare estetică. Legătura dintre operele literare românești, inspirate din patrimoniul național, conectate, de asemenea cu paradigme universale, și căutarea sensului vieții de către omenire a servit drept inspirație, nutrivând **alegerea acestui subiect ca** fiind proiectul nostru doctoral. Analiza aprofundată a tuturor nivelurilor de semnificație -cognitivă, figurativă, contextuală, inter- și hipertextuală - este în conformitate cu epistemologia holistică a epocii, conform căreia totul este interconectat și deschis spre revizuire permanentă și reinterpretare.

Ce i-a făcut pe acești autori să se reîntoarcă la mit? Către narațiuni Biblice? Cum percep acești teologi, poeți și filozofi români, din secolul al-XX-lea, Divinitatea? Au adăugat haosului postmodernist și determinismului „cuvântul performant” Biblic? Și dacă acesta este cazul, atunci cum au reușit? Sau de ce ar fi recurs la asta? Divinitatea este strâns legată de existența spiritualizată a omului, de aceea este o categorie care ar putea fi cel mai bine reprezentată în forma activării comuniunii. Deoarece dramaturgia este cel mai bine afirmată pe scenă, publicul poate integra cu mai mult succes mesajul acesteia în realitatea individuală imediată. Pornim de la ipoteza de lucru că dramaturgii au fost intens afectați de subiectele alese, astfel alegerea lor de a folosi tehnica dramaturgiei ar oferi o reprezentare mai precisă audienței lor, aducând miturile acestora, actualizate, într-o realitate imediată. Am fost, de asemenea, interesate să observăm originea impulsului care a nutrit crearea acestor opere literare.

Reprezentarea dramatică a divinității pornește de la ipoteza de lucru că fiecare dintre cele trei perspective ale analizelor acestui studiu oferă scenei literare un buchet de simbolistică deplin și creativ, împletit cu o cunoaștere universală, dacă nu chiar anticipând-o. În timp ce trei dintre piesele de teatru includ elemente legate de Catedrale Creștine-Ortodoxe, demarăm cercetarea de la premisa că bisericile Creștine fac parte din patrimoniul cultural, reprezentând mai mult decât niște clădiri de cult religioase. Am observat dacă, și cum, aceste edificii sunt parte din conștiința colectivă. Cu toate acestea, interesul nostru imediat a fost să cercetăm modul cum dramaturgii de vârf ai secolului XX vor fi accentuat această afirmație. Paraclisierul și cele două piese Meșterul Manole sunt narațiuni construite în jurul edificiilor creștine, dar nu toți cei trei artiști păreau să fi susținut un punct de vedere al eulogiei adresat reprezentării bisericilor. Locurile de cult sunt, prin definiție, figuri consturite alte spiritualității, prin urmare, un alt obiectiv atribuit

acestui studiu a fost acela de a observa starea spiritualității românești care precede epoca contemporană. Ce fel de marcaje au trasat acești gânditori în urma lor pentru viitoarele generații? Această teză nu observă istoric relația dintre ideea divinității și teatru. Am acordat un interes mai amplu asupra decodificării simbolismului inclus în aceste piese, care va servi în continuare la analiza reprezentării stimulului spiritual oferit. Pe ce cărare se află spiritualitatea în secolul douăzeci, prin prisma teatrului românesc? Ascendentă, descendentă? Cărămizile spiritualității sunt încă fabricate din soluri cu argilă și var, menite să ajungă la destinație într-o stare de durată? Persoana este încă preocupată cu construirea sau cu demolarea? Este spiritualitatea românească pe marginea îndoielii, confuziei sau agnosticismului? Care a fost starea inițială și ce anume pulsează acum? Acestea sunt câteva dintre întrebările la care această teză va încerca cu smerenie să răspundă. Deși suntem conștienți de amploarea unui astfel de subiect, nu pornim cercetarea de la un punct de certitudine absolută, dimpotrivă, analiza prezentă, considerăm, ar putea servi ca un simplu punct de plecare pentru o cercetare viitoare mai amplă. Nu ne permitem să afirmăm că prin această analiză avem capacitatea să tragem draperiile, să deschidem toate ferestrele pentru a ne bucura bucura de o abundență de strălucire care să lumineze starea spirituală a conștiinței colective românești. Cu toate acestea, concluzionând această introducere, prezentul studiu își propune să aducă o rază de lumină timidă în colțurile întunecate ale spiritualității românești din secolul al XX-lea, ani umbriți de un regim totalitar comunist nemilos.

Teza este organizată în trei capitole principale, fiecare fiind împărțit în mai multe subcapitole, introducere, concluzii și bibliografie. Am atașat de asemenea șase anexe, primele trei constând în articole publicate, cercetare relevantă pentru textul tezei, două poezii traduse, de asemenea pentru o mai bună exemplificare a analizei literare, dar și o anexă care conține reprezentări vizuale, imagini, din cadrul punerii în scenă a piesei de teatru Meșterul Manole în timpul anului 2018. Începem cercetarea noastră cu două subcapitole introductive: **1. Facerea Lumii de Dumnezeu și cea făcută de om sau Istoria Teocratică versus Istoria Mundană, și 2. O perspectivă istorică asupra relației dintre ideea divinității și spectacolul teatral.**

Capitolul I: Coborârea Divinității în Lumea Istorică analizează cele două balade naționale de Valeriu Anania (Miorița și Melterul Manole), re-create pentru a servi conștiința contemporană, brutalizată de o conducere comunistă ateistă. Primul capitol este organizat în două subcapitole: **I.1. Miorița (The Ewe Lamb) de Valeriu Anania; I.2 Meșterul Manole (Master Mason Manole) de Valeriu Anania.** Am analizat de ce călugărul poet a ales să rescrie balade, când a

demarat crearea acestora și în ce fel de condiții fizice și psihologice au fost create. De asemenea, am descris ceea ce reprezintă aceste narațiuni originale, care este originea lor și dacă aceste două particularități ar putea fi considerate reprezentative pentru identitatea românească, conform tradiției istorice. Pe parcursul capitolului am analizat textul pieselor în comparație cu textul Biblic, prin urmare această perspectivă a demonstrat o înțelegere teologică a patrimoniului literar național. Dramaturgul a adus două dintre cele mai cunoscute balade precreștine în realitatea creștină, transformând simbolismul lor pentru a se potrivi cu o conștiință care crede în Dumnezeu.

În *Miorița* de Valeriu Anania simbolismul creștin evident arată că narațiunea este construită într-o societate contemporană, dovedindu-se că, deși o parte dintre personajele de dialog sunt dintre cele mai puțin religioase, prezentând trăsături malefice, ei acordă o importanță deosebită unei tradiții creștine practicate de societatea românească, astfel adânc integrată în conștiința colectivă. Este interesant de observat că un astfel de comportament este asemănător cu cel regăsit în societatea secolului XXI, sărbătorind în mod superficial sărbătorile religioase (Paștele și Crăciunul) ca o ocazie de a se îmbuiba cu mâncăruri alese, de a participa la petreceri tematice și de a câștiga profit, profitând astfel de masca unei conștiințe colective, care a renegat semnificația religioasă a sărbătorii. Dialogul dintre Lavru și Vrâncu, de exemplu, sugerează portretizarea individului superficial, modern, agnostic sau ateu, lacom și orientat spre dobândirea bunurilor lumești, luând în considerare în mod inconștient valorile și tradițiile creștine, fiind subiecții unei gândiri colective fără sens. Potrivit lui C. Jung, unul dintre motivele care susțin criza mondială este trăirea miturilor și a simbolurilor creștine doar parțial (Eliade, n.:21). Acesta argumentează faptul că trăirea profundă a psihicului nu se folosește de conținutul Sărbătorii religioase prin folosirea cuvintelor exterioare și a gesturilor goale.

Meșterul Manole, piesa aceluiași dramaturg, pune în scenă două perspective, prima, omul ignoră poruncile Divine, intriga Manole-Simina, care are ca rezultat moartea ambilor protagoniști, iar ce-a de-a doua, omul își sacrifică plăcerile personale în favoarea poruncilor Dumnezeiești, intriga Safirin-Iovanca, care are ca rezultat moartea protagonistei obsedată de dorință carnală. Prima intrigă se folosește de superstiții păgâne și un tip de realism magic (umbra, zidire, cărămizi muzicale), iar cea de-a doua oferă cititorului alternativa unei structuri Creștine. Sacrificiul este obligatoriu pentru creație, cu toate acestea, dacă se ține seama de relația Dumnezeu-om, atunci actul sacrificial devine un act de mântuire, transcendând moartea.

Alternativ, în cazul în care omul își bazează acțiunile pe propriile dorințe, pasiuni și plăceri, catastrofa devine inevitabilă. Infernul inițial care a succedat Creației, a originat în voia individuală și materialitate, aliniată cu eliminarea Divinității, perspectivă confirmată de Manole atunci când o întreabă pe soția sa despre natura iubirii ei pentru acesta:

Ți-e dragostea scânteie

*Grăbită să-mi aprindă-n suflet iad?*¹(381)

Piese ale acestui dramaturg împletesc semnificații precum moarte, sacrificiu, frumusețe, artă și suferință, într-o perspectivă pozitivă semnificată. Personajele lui Valeriu Anania se confruntă cu realitatea și existența, transcendând teama de moarte. Am comparat cele două balade păgâne cu dramaturgia lui V. Anania, ținând cont de textul sacru. Piese se concentrează pe iubire, moarte, credință și sacrificiu, în timp ce obiectivul nostru era să decodăm semnificațiile lor în ceea ce privește societatea contemporană, spiritualitatea și Codul Biblic. Așa-zisul mit păgân, dublat de imaginația arhaică a lui Anania, demonstrează elemente religioase care ar putea descrie "coborârea" mitului în realitate, în lumea istorică. Dramaturgul, astfel, a demontat elemente păgâne, evidențiind biruința spirituală, având modelul transcendenței lui Hristos. Coborârea divinității în lumea istorică, consideră modul în care omul se leagă de Dumnezeu dintr-o perspectivă teocratică, adică cu istoria omenirii încorporată în scenariul divinității transcendente. Timpul *kairos* reprezintă acest punct de întâlnire în care oamenii și divinitățile se întâlnesc la răscruce. Un teolog erudit, cum a fost Valeriu Anania, se angajează să recupereze spiritul veacurilor mai vechi, când oamenii credeau că această întâlnire este reală, adică **în mod metafizic plină**, cum ar fi lumea ideilor lui Platon sau Dumnezeul Biblic care vorbește cu Moise, reînviind cele două mituri naționale: Meșterul Manole (Master Mason Manole) și Miorița (The Ewe Lamb).

Capitolul II: Coborârea divinității în reprezentare consideră un mod mai secular de a relaționa cu divinitatea care este prin reprezentare: imaginea plină de symbolism, adică un semn, într-adevăr, dar care are un anumit referent a cărui existență reală poate fi percepută sau se presupune că există cu adevărat. Lucian Blaga (Mesterul Manole), deși se concentrează doar asupra unei singure balade re-create, include patru subcapitole, analiză axată pe concepte filosofice. Analiza filosofică a unei balade românești re-create începe cu o prezentare generală:

---

¹ (trans) Is your love burning
Rushing to engulf my soul into inferno?

II.1. Lucian Blaga: Legământul Artistului cu Divinitatea, urmată de II.2. Epoca Reprezentării: Heidegger și Fenomenologia Existențialistă a Operei de Artă, urmărind personajele piesei de teatru Blagiene care pun problema într-un mod similar perspectivelor filozofice din secolul al-XX-lea. „Cum există existența?” a fost una dintre întrebările care au pus în scena filozofică un spectacol în secolul al XX-lea. Abordarea filozofului german poate fi înțeleasă din întrebările lui Manole. Ele vizează în principal înțelegerea conceptului de ființă, a esenței existențiale, ca o legătură directă cu opera de artă. Manole, văzându-se ca agent în procesul de creație, în consecință, auto-distrugea lui Manole în procesul de zidire a unei opere de artă, magnifică, pare să semene cu viziunea filozofului german. Lucian Blaga a publicat piesa *Meșterul Manole* cu douăzeci și trei de ani înainte ca Martin Heidegger să-și prezinte propria perspectivă filozofică asupra artei (1950 a fost anul publicării *Der Ursprung des Kunstwerkes*). Perspectiva filozofului German: „Toată filozofia mea este una de întrebări” (Heidegger 1995: 15) poate fi pusă în oglinda procesului continuu de întrebări a lui Manole:

de ce nu vrea fapta să mi-o binecuvânte?(148), Jertfa asta de neînchipuit – cine-o cere?(149), Unde-I piatra, care nu se va clătina, și unde-i Zidarul cel mare?(150), Ce înseamnă puținul că ne dăruim pe noi alături de jertfa cea mai mare, ce ni se cere? (151), De ce nu se înalță biserica? Cum mai iau lupta cu tainele? Unde e sprijinul? (157) Nu sunt și eu pătruns de această boală până la oase?(177) Uită-te la mine: mai sunt eu cel ce am fost? (216), Când El a clădit, ce a jertfit? (220), Judecata voastră cine va face-o?(220) Cine sunt eu? Cine sunteți voi? (222), și nu în ultimul rând final, Ce e munca, ce sunt mâinile mele? Ce e iubirea, suferința și moartea noastră? (231)².

Cel de-al doilea subcapitol conține și alte exemple de posibile asemănări între *Meșterul Manole* de Lucian Blaga și părți ale filozofiei lui M. Heidegger.

Cel de-al treilea subcapitol: **II.3. Lucian Blaga și J.F.Lyotard: Conceptul Matricei Stilistice** aduce în discuție conceptul Matrice Stilistică în viziunea acestor doi filozofi, în comparație cu perspectiva Creștină Ortodoxă. Lucian Blaga introduce categoriile stilistice ca și cum ar fi o cenzură favorabilă pentru omenire. Dintr-un punct de vedere simplificat, oamenii

---

² (trans) why is my deed not wanted blessed? who demands this unimaginable sacrifice? where is the still rock that wouldn't crumble and where is this great Builder? is it of such little worth our selflessness in favor of the great sacrifice that is asked of us? Why is the Church not ascending? Oh but how I clash with the sacraments? Where is the sustenance? Has this disease infected my flesh and rotted my bones as well? Look at me! Am I still that what I was? What had He sacrificed when He had built? Who will be the judge of you? Who am I? Who are you? What is this work, and these hands of mine? What is love, sufferance and our death?

sunt, în mod simultan, stimulați și blocați, înspre descoperirea marilor mistere ale existenței. Avântul omului înspre cunoaștere, descoperire și adevăr este o categorie fundamentală. Dumitru Stăniloae (considerat, printre altele, teologul secolului pe scena Românească academică) argumentează: Din moment ce substanța fundamentală este într-adevăr avântul înspre realitatea obiectivă, înspre adevăr, atunci religia (fiind definită de Blaga ca fiind o pasiune radicală a expresiei căutării realității) trebuie să fie cea mai centrală expresia a omului: *Religiozitatea omului este prin urmare cauza cea mai adâncă a stilului și nu viceversa*³ (Stăniloae 1992: 16). Conform analizei aparținând lui D. Stăniloae: Dacă avântul omului înspre realitate ar privi doar știința, de exemplu, Dumnezeu nu ar avea nici un motiv să insereze bariera stilului, Nu ar fi amenințat de indiscreția omului. Dacă omul, continua teologul, nu ar avea nici un impuls către Dumnezeu, sau mai corect spus: dacă omul ar fi fost contruit în așa fel, lipsindu-i impulsul religios, stilul ar fi inutil. Odată ce dispare setea de cunoaștere a absolutului (manifestat prin religie), stilul (bariera folosită ca oprire către absolut) ar fi, în mod logic, zadarnică (Stăniloae, 1992:17-18). Analiza acestuia rezultă: „Esențialitatea românească are formă ortodoxă”(18).

Am adăugat perspective comparatiste înțelepciunea reprezentanților Creștini, cum ar fi Sfântul Maxim Mărturisitorul, care ar fi discutat idea ascunzîșului Dumnezeirii prin anii 600 d.Hr. Abordarea lui Lucian Blaga în vederea reprezentării Divinității este influențată de perspective filozofice care pot fi comparate cu cele ale lui Socrate, Heraclit, Kant, Heidegger sau Lyotard. Deși propriul sistem filozofic al acestuia înflorește cu originalitate și perspective noi, am analizat modul cum pare a se distanța de înțelegerea Creștin Ortodoxă. Așa cum majoritatea teoriilor istorice, adevărurile filozofice influențând lucrările Blagiene au fost *validated for a limited span of time by historical praxis and provisional regimes of knowledge*⁴ (Tupan 2017:47).

Matricea stilistică este un domeniu al individului unde energii interpretative se intersectează, se conectează cu alți subiecți sociali și cu ecosistemul în care corpul social este localizat. Un cod comun se referă la croirea naturalului, a mentalului și al corpurilor culturale. Calvin Shrag, autorul lucrării *The Resources of Rationality*, și *The Self after Postmodernity*, l-a felicitat pe Lucian Blaga ca fiind predecesorul teoriei postmoderniste a raționalității transversale (de fapt, logic polivalente, a energiilor Deleuziene care plutesc în toate direcțiile). Această

---

³(trans) Man's religiosity is, finally, the deepest cause of style, and not vice-versa.

⁴(trans) Validate pe durată limitată de către practicile istorice și regimurile de cunoaștere provizorii

deplasare a reprezentării de către raționalitatea individului înspre sistemul intersubiectivității, care, după cum spune Jacques Lacan, este fondat în inconștient („*The letter in the Unconscious*” – discursul celuilalt), este caracteristic psihanalizei postmoderne. René Girard vorbește despre triangulația dorinței în celebrul: *Desire and Novel*, apreciem ceea ce societatea noastră consideră că ar avea ceva valoare; Don Quixote, la începuturile modernității, când, după cum spune Baudillard, imaginea și-a început separarea de referent, plutind liberă de la semnificant la semnificant, nu urmărește propriile dorințe, mai degrabă idealurile despre care a citit în romanele medieval romantic preferate, care, nu aveau nici un fel de corespondent în realitatea timpului acestuia. Dând frâu liber lui *nisus formativus* (ceva înlăuntrul său care, spune el, îl constrânge să creeze), Manole devine inconștient, nu își amintește nimic atunci când este săvârșită fapta, și are nevoie să i se povestească totul. Este ca și cum conștiința proprie a lipsit de la locul faptei. Acesta este elementul metadramatic care ne indică cum să interpretăm piesa de teatru: Dumnezeu este în ascuns, dar ceva îl leagă pe individ de ceva mai presus de sine: alteritatea inconștientului (structure și reprezentări colective) și alteritatea limbajului care este un cod colectiv. Vocea Mirei care va fi auzită prin clopotul cel mic nu este de natură divină, cum este Duhul în caleașcă, ci este sunet plus semnificația sacră a sacrificiului Creștin. Duhul nu mai pătrunde în lume, dar este încă present, simbolic, în limbaj, în metaforele revelatorii, pe care Blaga le-a diferentiat de cele numai ornamentale. Totodată, am considerat necesar să observăm impactul dintre rațiune și imaginație, un alt concept analizat de Lyotard: sublimul. Am adus în discuție, de asemenea, o posibilă legătură între locuitorii preistorici ai teritoriului Românesc, conform decoperirilor arheologice privind cultura Cucuteni-Tripolie. Cultul adorării mamei, al femeii, al femeii ca zeitate poate fi exemplificat de piesa de teatru *Meșterul Manole*, care poate fi direct legat de complexul cultural cultul fertilității din era Neolitică și Eneolitică.

Ultimul subcapitol este **II.4. Lucian Blaga la răscruce între Modernism și Postmodernism**. Lucian Blaga a pus sub semnul întrebării caracterul culturii Românești, după cum putem observa din piesa acestuia de teatru. Apare ca și cum ar fi conectat balada arhaică, în mod diferențiat de Valeriu Anania, de substratul păgân al spiritualității Românești, aducând în lumină cultul feminității și al Zeiței Mamă, pe lângă abordarea mai seculară a unei figure autoritare. Modul secular de a relaționa cu divinitatea, prin reprezentare, în textul Blagian, nu se mai referă la realitatea de bază. Imaginea care maschiază și perverteste realitatea, un proces continuu al golirii de esență, o copie fără original (*simulacrum*), creația care se reprezintă doar pe

sine, care nu se mai referă la nici o realitate, ocupă locul din față în Meșterul Manole de Lucian Blaga: *duhul întruchipărilor s-a întărit în mine poruncitor*⁵ (Blaga, 2008: 174). Imaginea, semnul, este în **mod symbolic plin**. Lucian Blaga încearcă să recupereze o divinitate din ascunziș, din matricea inconștientă (acesta argumentează) care generează arta. Evidențiind poziționarea seculară a piesei de teatru, am adus dovezi ale unei interpretări contemporane, imagini din cadrul piesei de teatru Meșterul Manole de Lucian Blaga, pusă în scenă în anul 2018 la Cluj-Napoca. Fuziunea simbolurilor și motivelor Creștine se contopesc într-o punere în scenă care scrâșnește apostazie, dezvăluind anticiparea postmodernismului. Ideea de *Deus otiosus* este subliniată de personajele Blagiene. Acestea sugerează faptul că Dumnezeu este inactiv în timp ce diavolul este în mod evident implicat în procesul de creație. Așadar, Blaga pare că sugerează o legătură directă între folclorul Românesc și agnosticism.

Capitolul III: Divinitatea, un Act de Inscripție aduce în discuție o reprezentare secular mai evidentă. Este organizat în două subcapitole: **III.1 Paraclisierul (The Saxton) de Marin Sorescu** și **III.2. Iona (Jonah) de Marin Sorescu**. Cele două piese de teatru, Iona și Paraclisierul apelează la mit și la narațiuni Biblice, în același timp golindu-le de semnificație sacră. În ceea ce privește Iona, pescarul emblematic care propovăduiește cuvântul lui Dumnezeu este înlocuit de un anume eu-estetic care se crează pe cont propriu prin limbaj și memorie. Acesta nu mai descoperă oamenilor mesajul lui Dumnezeu, el își amintește propriul nume, propria viață, se decoperă pe sine. Iona portretizează artistul care se înscrie singur într-o FIGURĂ textuală.

Primul capitol are ca obiect analiza dramaturgiei *Paraclisierul* (The Verger – 1970). Deși publicată doi ani după *Iona*, a marcat începutul traiectoriei deconstructiviste, a cărei altă fază s-au rezumat la o deconstrucție a textului divin (creație ca fiind un eveniment mundan, reînoid umanitatea, nu prin mânia și mila lui Dumnezeu, ci ca succesiune a generațiilor) și a figurii divine (deplasată de artist). Primul tratament demitologizator a ideii divine pe scenă are forma unei coborâri din mit în natura neizbăvită. Pictura palimpsestă a edificiului este redusă la simulări ale realității. Este o parodie care imită motivele unei culturi religioase. Reprezentarea ironică atacă și trage la răspundere, în timp ce ridiculizează, cu ajutorul codificării dublate. Lumea paraclisierului în care este singur, într-o biserică inutilă, devine realitate. Imaginea subliniată de Marin Sorescu este una a individului preocupat cu mântuirea, care suferă în

---

⁵ (trans)The spirit of imagination has gained power over me, commanding

solitudine și în final este anihilat de un om surd al cărui singur act este cel al distrugerii. Lumea paraclisierului este o re-creație care devine ceea ce este. Această lume, totuși, nu poate proiecta în mod realist lumea Creștină, identitatea Creștină, nici chiar lumea reală a unui paraclisier. Nu corespunde crezului Creștin, nici realității lumii acesteia, dramaturgul crează un portret al lumii Creștine, fără referent. Acest subcapitol are de asemenea, ca obiect, să descopere abordarea postmodernistă privind înțelegerea și reprezentarea inconștientului și individului, cât și influențele estetice. Marin Sorescu desenează o imagine a haosului, a suferinței și a dezintegrării. Biserica se descompune în natură, timpul fiind un element esențial al piesei, asupra căruia se insistă în mod constant. „Structura paralelă” care ajută la analiza și interpretarea piesei poate fi definită ca o hartă semiotică, care, așa cum ar spune J. Baudillard, este atât de detaliată și atât de mare încât a acoperit complet semnificația reală. Pentru a conserva realul, hiper-realul preia, impersonând realul, până când nu se poate face diferența, până când *simulacra* devine originalul inițial. Marin Sorescu imită codurile și modelele prestabilite punând la îndoială existența unui cod concret. A creat o lume care se amețește într-un abis sacru amestecat cu trivialități. Având în vedere că Marin Sorescu a scris piesa (și a publicat-o) în plin regim comunist, ipoteza noastră este că acesta a fost, într-o anumită măsură, afectat de opoziția provocată, Creștinism-Ateism, sau de direcția agnostică spre care o se îndreptase societatea. De ce a fost Biserica reprezentată ca fiind un simbol semnificativ în piesa acestuia de teatru? Înțelegem de la starețul Mănăstirii Oașa că majoritatea supraviețuitorilor închisorilor politice comuniste, după eliberare, nu au dorit să se reintegreze înapoi în societate, ci să rămână ancorați într-o existență spirituală. Astfel, Marin Sorescu a înțeles că Biserica a însemnat mai mult decât un edificiu fizic, un loc de închinare Divinității inaccesibile. Individul Creștin și-a asociat propria conștiință, întreaga sa existență, cu Biserica. Marin Sorescu protesta împotriva celor două coduri care construiau societatea, în viziunea lui, prin scrierea unei piese de teatru ajustată să se potrivească cu rama postmodernistă. Elementul central al piesei este, prin urmare, descentrarea elementelor care formează reprezentarea. Am comparat abordarea dramaturgului în ceea ce privește limbajul, în *Paraclisierul*, cu percepția lui N. Steinhardt și E. Bernea. Dacă acceptăm că paraclisierul își crează propria lume și realitate în conformitate cu vocea sa (semne pe pagină), putem observa o atitudine de renunțare în fața creației sale. Din moment ce își construiește realitatea, biserica lui, prin cuvintele sale, realitatea sa imaginată este supusă dizolvării în temporalitate. Natura dizolvă orice fel de creație, chiar și pe cea imaginată, din moment ce omul este construcție biologică,

creațiile sale imaginate sunt, de asemenea, afectate de ordinea naturală. Acesta admite un vid, o lipsă de esență, înlocuind nimicul cu elemente subdimensionate ale naturii: iarbă, fluturi și mușchi; puternice, totuși, *dă năvala prin zid*⁶. Dacă acceptăm că la al doilea nivel de interpretare, biserica este conștiința omenirii și realitatea spirituală, observăm cum sacralul este dizolvat în mundan, datorită cauzelor „naturale”.

Cel de-al doilea capitol, Iona, discută cadrul teoretic estetic, precum și teoria *Affect*, aplicate spectacolului *“one-man show”* al lui M. Sorescu, confruntându-le, în același timp, cu concepte și credințe Ortodoxe Creștine. M. Sorescu a folosit teatrul “absurd” pentru a crea o narațiune creștină explorând criza spiritului modern. Evidențiate sunt: esteticul haosului, linia neclară între bine și rău, binele măsurat prin intensitatea senzației (senzație dureroasă, în cazul nostru), esteticul galopează în jurul absenței celorlalți. Aceeași absență a celuilalt, rezultând într-un strigăt haotic, poate fi observată și la esteticianul, prin excelență, a lui Kierkegaard, Johannes. Analiza curentă nu introduce o interpretare complet diferită, deoarece *“Something new can be shown only because the ‘new’ can be explained with reference to something not new”*⁷ (Wolfreys, 2015:4). Cu toate acestea, sperăm să oferim o interpretare revigorată, descoperind sensul mesajului lui Marin Sorescu, cu privire la convenția contemporană (*Homo-Deus*), la teoria *Affect* și la mesajul Biblic. Deși piesa de teatru a fost analizată în mod extensiv, am postulat că subiectul acesteia nu a fost în mod complet consumat. Noul Iona se înscrie în existență, făcând uz de declarații ale formelor culturale materializate.

În concluzie, am descoperit faptul că dramaturgii analizați au pus în evidență elemente evidente care reflectă spiritualitatea contemporană, în relație cu tradiția românească, cu teologia, filozofia și concepte estetice. Asemenea acoperișului unui simbol internațional pentru artă, cultură și divinitate, care coboară violent în interiorul său, înghițit de flăcări, într-o lume în care tehnologia, evoluția, dezvoltarea și știința sunt considerați pilonii omenirii, dezvoltându-se tragedia incontestabilă, alegorică, fictivă, devenită realitate, această teză a observat starea spiritualității în timpul unei ere moderne zdrobitoare. Acoperișul unei catedrale Creștine arde, într-o perioadă în care creștinismul este înghițit de agnosticism și nihilism. Nimicul care înlocuiește acoperișul simbolului Creștin în anul 2019 (Notre-Dame) este reprezentativ pentru anumite reprezentări ale unor dramaturgi români precum L. Blaga și M. Sorescu, care par că devorează repere spirituale

---

⁶ (trans) take the wall by assault

⁷(trans) Ceva nou poate fi demonstrat doar pentru că „noul” poate fi explicat făcând referire la ceva care nu este nou.

creștine. Deși cultura, arta, sfințenia și credința, elemente esențiale, construind edificul Parizian, au supraviețuit, cumva, numeroaselor situații amenințătoare (războaie mondiale, cruciade, revoluție etc.) cea mai dezvoltată lume de până acum, este pusă față în față cu distrugerea acestora. **Prima reprezentare a divinității**, analizată în această teză, oferă cititorului speranța restaurării. Omul, deși se luptă cu flăcări chinuitoare, are capacitatea să recupereze relicvele la timp. Conștiința și sufletul, subliniază V. Anania, nu pot fi înăbușite de distrugererea materială, cu toate acestea, în cazul în care omul acționează cu imprudență, răul, infernul, așteaptă cu răbdare să de-construiască și să distrugă. Primul capitol arată că o perspectivă bazată pe dragoste, conștientizare și o preocupare lucidă pentru spiritualitate ar putea minimiza efectele unei realități fără de Dumnezeu absurde. Sacrificiul păstorului baladei oglindește sacrificiul "Păstorului" Biblic, Iisus Hristos, în timp ce Safirin, călugărul creștin, contrastează cu meșterul păgân Manole. Călugărul alege o cale spiritualizată, renunțând la propria slavă lumească, învingând moartea și dezintegrarea inevitabilă. **Următoarele două perspective** seculare reprezentând dramatic divinitatea (Marin Sorescu și Lucian Blaga), descoperim, anticipează canonul postmodernist, neîncrederea totală în meta-narațiuni. Amiguitatea, fragmentarea, interogarea etică și interiorizarea psihologică sunt parte integrată a procesului de creație a pieselor de teatru aparținând celor doi dramaturgi. În timp ce protagonistul lui Blaga se găsește în imposibilitatea de a ajunge la "adevăr", generând teorii fenomenologice, "eroii" lui Sorescu recurg la ironie și materialitate. Miturile sunt aduse la viață. **Prima interpretare redă un efort de a demonstra spiritualitatea pe cale ascendentă, a doua este o încercare de a ilustra o călătorie descendentă psihologică și filozofică, în timp ce a treia este concentrată spre a dovedi o fascinare estetică care ar putea anula conceptul de eternitate spiritualizată, un concept puternic subliniat de prima interpretare.** Prin urmare, primul capitol recuperează elemente teologice împletite cu o narațiune mitică. Al doilea capitol prezintă lupta filosofică a omului în procesul de creație, cu referire directă la practicile religioase, contemporane și ancestrale. Cel de-al treilea capitol se ocupă, în principal, cu analiza deconstrucției reprezentării închinării divinității. Preocuparea pentru eternitate se regăsește în toate cele trei perspective, totuși, punctul lor de vedere diferă. Nu ne dăm libertatea de a eticheta, construcțiile sau credințele spirituale individuale ale dramaturgilor, am urmărit totuși să observăm posibilele origini ale aluziilor simbolice incluse în piesele lor, în legătură cu elementele religioase și spirituale, având ca scop decodificarea, compararea și iluminarea. Dacă în urmă cu două mii de ani, iconostasul templului

iudaic s-a despicat în ore de întuneric, starea spiritualității și reprezentarea divină, în piesele de teatru ale secolului XX de Marin Sorescu și Lucian Blaga, pot dezvălui fisuri, eventual chiar crăpături. Cu toate acestea, reprezentările lui Valeriu Anania sugerează un model de restaurare indestructibilă pentru spiritualitatea românească, var și cărămidă, materiale rezistente, cu alte cuvinte, iubire necondiționată și credință.

Bibliografie

Surse Primare

- ALECSANDRI, V. (n.d.). *Poezii populare ale Românilor*. Retrieved 05 28, 2017, from Biblioteca pe mobil: <https://bibliotecapemobil.ro/content/scoala/pdf/Poezii%20populare%20ale%20romanilor%20-%20Vasile%20Alecsandri.pdf>
- ANANIA, V. (2007). *Opera Literară V, Teatru Vol. 1, Miorița Meșterul Manole, Cronologia: Ștefan Iloaie*. Cluj-Napoca: Editura LIMES.
- BLAGA, L. (2008). *Meșterul Manole Teatru*. București: Agora, Humanitas.
- BLAGA, L. (2008). *aforisme* (Text stabilit și îngrijit de MONICA MANU ed.). București: Humanitas.
- BLAGA, L. (2009). *Discobolul* (Editie anastatică ed.). Târgu-Mureș: Editura Ardealul.
- KIERKEGAARD, S. (1992). *Jurnalul Seducătorului*. (K. Jensen, & E. Dan, Trans.) București: Editura SCRIPTA.
- SORESCU, M. (1974). *Setea Muntelui de Sare*. București: Editura Cartea Românească.
- SORESCU, M. (2019, February 05). *Poezii Noștri*. Retrieved from [www.poetii-noștri.ro](http://poetii-nostri.ro): <http://poetii-nostri.ro/marin-sorescu-singur-poezie-id-4900/>

Surse Secundare

- ALL EDUCAȚIONAL. (2004) *Enciclopedie de Filosofie și Științe Umane*. (L. Cosma, A. Dumitru, F. Frunză, R. Gâdei, C. Ionescu, M. Pop, . . . S. Totu, Trans.) București: All DeAgostini.
- ANANIA, V. (1995). *Din spumele mării, Pagini despre religie și cultură, Ediție îngrijită și postfață de Sandu Frunză*. Cluj Napoca: Editura Dacia.

- ANANIA LIDIA, LUMINEA C., MELINTE, L., PROSAN, A.-N., STOICA, L., & IONESCU-GHINEA, N. (1995). *Bisericile osândite de Ceaușescu București 1977-1989*. EDITURA ANASTASIA.
- ANANIA, B. V. (2001). *Biblia sau Sfânta Scriptură [The Bible or the Holy Scripture]*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române .
- ANANIA, V. (2000). *De dincolo de ape Pagini de jurnal și alte texte* (Ediție îngrijită și postfață de Ioan-Nicu Turcan ed.). Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- ANANIA, V. (2008). *Publicistica* (Vol. II). Cluj-Napoca: Editura LIMES.
- ANANIA, V. (2008). *Publicistică* (Vol. II). Cluj-Napoca: Editura LIMES.
- ANANIA, V. (2011). *Memorii*. Iași: Polirom .
- ANONYMOUS. (2009). „ZEUL TOLERANȚEI” ȘI DESCREȘTINAREA CREȘTINISMULUI, O perspectivă ortodoxă. București: Editura Christiana.
- BĂDIC, M. D. (2004). *Cântarea Cântărilor - o lectură hermeneutică a unui poem revelat*. Deva: Editura EMIA.
- BĂGIU, L. V. (2004). *Valențe polifonice ale prozei și dramaturgiei lui Bartolomeu Valeriu Anania*. Alba Iulia : Editura Reîntregirea .
- BĂGIU, L. V. (2006). *Valeriu Anania Scriitorul* . Cluj-Napoca: Editura Limes.
- BARTHES , R. (1957). *Mythologies* . Paris : Editions du Seuil .
- BARTHES, R. (1991). *Mythologies*. (A. Lavers, Trans.) New York: The Noonday Press - New York - Ferrar, Straus & Giroux.
- BAUDRILLARD, J. (1981). *Simulacres et Simulation*. Paris: Éditions Galilée
- BAUDRILLARD, J. (1994). *Simulacra and Simulation*. Chicago: University of Michigan Press
- BAUDRILLARD, J. (1988). *Simulacra and Simulations*, in Jean Baudrillard, *Selected Writings*.
- BERBERICH, C. (2015). Affect Theory. In J. Wolfreys, *Introducing criticism in the 21st century* (pp. 217-232). Edinburgh: University of Edinburgh.
- BERNEA, E. (2011). *Criza lumii moderne*. București: Editura Predania.
- BIBLIA SAU SFÂNTA SCRIPTURĂ. (2009). *Versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania Arhiepiscop al Vadului, feleacului și Clujului Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului* , Cluj-Napoca: Editura Renașterea.

- BIBLE, H. (2011). *Bible Gateway*. Retrieved September 06, 2017, from <https://www.biblegateway.com/passage/?search=2%20Timothy+4&version=NIV>
- BLAGA, L. (1972). Noul stil. In *Pagini din Istoria Gîndirii teatrale Românești* (texte alese, prefață și note de ILEANA BERLOGEA și GEORGE MUNTEAN ed., pp. 154-157). București: EDITURA MERIDIANE.
- BLAGA, L. (2011). *Izvoade*. București: Humanitas.
- BLAGA, L. (1985). *Opere 9 Trilogia Culturii* (Ediție îngrijită de Dorli Blaga; Studiu introductiv de Al. Tănase ed.). București : Editura Minerva
- BORDAȘIU, N. (2017, Noiembrie). Mărturisitorul care a stat șapte ani în clandestinitate înainte de a fi fost întemnițat - Părintele Nicolae Bordașiu. *Arthos*, pages 173-181.
- BRANIȘTE, E. (n.d.). *Doxologia.ro portal ortodox*. Retrieved March 19, 2019, from Veșnica pomenire a celor adormiți: <https://doxologia.ro/taine-ierurgii-slujbele-bisericii/vesnica-pomenire-celor-adormiti>
- BRIVIC , S. (2004). Joyce, Lyotard, and Art as Damnation. *James Joyce Quarterly*, 41(4), 701-171. Retrieved 01 16, 2018, from <http://www.jstor.org/stable/25478103>
- BROSCATEAN, L. (2018, June 25). *Lucian Broscatean a creat costumele pentru "Mesterul Manole" in regia lui Andrei Majeri*. Retrieved January 22, 2019, from [www.thefashionjumper.com: http://thefashionjumper.com/lucian-broscatean-creat-costumele-pentru-mesterul-manole-regia-lui-andrei-majeri](http://thefashionjumper.com/lucian-broscatean-creat-costumele-pentru-mesterul-manole-regia-lui-andrei-majeri)
- CARREL, A. (1952). *Reflections on Life*. (A. White, Trans.) New York: Hawthorn Books, Inc.
- CARREL, A. (2013). *Conduita vieții Reflecții * Rugăciunea* (Traducere, note de lector, comentarii, index de Petru-Atanasie Tănăsescu ed.). (P. A. Tănăsescu, Trans.) Județul Prahova: Editura Mănăstirii Crasna.
- CHERCHIU, N. (2019, January 22). *Meșterul Manole*. Retrieved from [www.teatrulnationalcluj.ro: https://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-697/mesterul-manole/](https://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-697/mesterul-manole/)
- CHERCHIU, N., & CIORNEA, R. (2019, January 22). *Lucian Broscatean a creat costumele pentru "Mesterul Manole" in regia lui Andrei Majeri*. Retrieved from [www.thefashionjumper.com: http://thefashionjumper.com/lucian-broscatean-creat-costumele-pentru-mesterul-manole-regia-lui-andrei-majeri](http://thefashionjumper.com/lucian-broscatean-creat-costumele-pentru-mesterul-manole-regia-lui-andrei-majeri)
- CHILEA, S. (2007). *Etică și Estetică*. Craiova: Editura MITROPOLIA OLTENIEI .
- CIOBANU, G. (2007). *Miorița mit triadic* . Roman: Mușatinia.

- COHEN, L. (2016). You want it darker [Recorded by L. Cohen]. New York City , New York, United States of America.
- CUCUTENI, M. d. (n.d.). *Expoziții temporare*. Retrieved December 14, 2018, from Muzeul de Arta Eneolitică Cucuteni: <http://maecpn.muzeu-neamt.ro/expozitii-temporare.html>
- COLLINS POCKET REFERENCE ENGLISH DICTIONARY* (Vol. CANADIAN EDITION). (1998). Toronto: HarperCollins Publishers Ltd.
- COMAN, M. (1980). *Izvoare mitice*. Bucuresti: Cartea Romaneasca.
- CONSTANTINESCU, N. (1984). *Curtea de Arges (1200-1400) Asupra începuturilor Țării Românești*. București : Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- CRÎȘAN, I. H. (1986). *Spiritualitatea Geto-Dacilor: Repere istorice*. București: Editura Albatros.
- CUSTURĂ, Ș. M. (2009). *Marin Sorescu. Poezia teatrului și teatralitatea poeticului*. Cluj-Napoca: Editura Scientia.
- DEISSMANN, G. (1901). *Bible Studies* . (A. Grieve , M.A. (Edin), & D.Phil (Lips.) , Trans.) Edinburgh: T. & T. Clark.
- DRALYUK, B. (an VIII, nr. 2 (16), 2012). *Lucian Blaga in the Shadows: English Translations of the Poet's work*. Retrieved from Philologica Jassyensia: http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/VIII_2_Dralyuk.pdf
- DRIMBA, O. (2007). *Istoria teatrului universal* (ediție definitivă ed.). București : Editura Vestala .
- DUMITRESCU, V. (1979). *Arta Culturii Cucuteni*. București: Editura Meridiane.
- ELIADE , M. (2011, 01 03). *Eliade de vorbă cu Blaga despre spațiul mioritic și omul universal românesc*. Retrieved 05 15, 2017, from www.ziaristionline.ro: <http://www.ziaristionline.ro/2011/01/03/eliade-de-vorba-cu-bлага-despre-spatiul-mioritic-si-omul-universal-romanes/>
- ELIADE, M. (1980). *De la Zamolxis la Gînghis-Han*. București : Editura Științifică .
- ELIADE, M. (1991). *Drumul spre centru* (Antologie alcătuită de Gabriel LIICEANU și Andrei PLEȘU ed.). Bucuresti: Editura UNIVERS.
- ELIADE, M. (2010). *Mituri, vise și Mistere* (2 ed.). (M. Ivanescu, & C. Ivanescu, Trans.) Bucuresti: Univers Enciclopedic Gold.
- ELIADE, M. (2011). *Istoria Credințelor și a ideilor religioase* (Vols. II, de la Guatama Buddha până la triumful creștinismului). (C. Baltag, Trans.) Iași: Polirom.

- ELIADE, M. (n.d.). *Mituri , vise si mistere*.
- ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, INC. (1994). *The New Encyclopaedia Britannica* (15th Edition ed., Vol. Volume 5). Printed in U.S.A.: Encyclopaedia Britannica , Inc.
- ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, INC, Vol. 5. (1993). *The New Encyclopaedia Britannica* (15th edition ed., Vol. 5). (R. McHenry, Ed.) Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc.
- ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, INC. (1994). *The New Encyclopaedia Britannica* (15th Edition ed., Vol. Volume 3). Printed in the U.S.A: Encyclopaedia Britannica Inc.
- ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, INC. (1994). *The New Encyclopaedia Britannica* (15th Edition ed., Vol. Volume 25). Printed in the U.S.A.: Encyclopaedia Britannica, Inc.
- ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, INC., Vol 14. (1993). *The New Encyclopaedia Britannica* (15th edition ed., Vol. Volume 14). (R. McHenry, Ed.) Chicago, U.S.A.: Encyclopaedia Britannica, Inc.
- EXPOZIȚIA DE BAZĂ // Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni Piatra-Neamț. (n.d.). Retrieved May 17, 2019, from Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni: <http://maecpn.muzeu-neamt.ro/expozitia-de-baza.html>
- EXPRESS. (2011, 03 01). *Eliade de vorba cu Blaga despre spațiul mioritic și omul universal romanesc*. Retrieved from Ziaristi Online Website: <http://www.ziaristionline.ro/2011/01/03/eliade-de-vorba-cu-bлага-despre-spatiul-mioritic-si-omul-universal-romanesc/>
- FOCHI, A. (1984). *Paralele folclorice Coordonatele culturii carpatice*. București : Institutul de cercetări etnologice și dialectologice , Editura Minerva.
- FRAHM NILS. (2014, October 9). *Nils Frahm Boiler Room x Dimensions Opening Concert Live Set*. Retrieved October 30, 2018, from YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=xih8aiacRSk&t=1016s>
- GALE GROUP INC. (2001). *Twentieth- Century Literary Criticism*. (L. Pavlovski, Ed.) Detroit: Gale Group. Inc.
- GAUKROGER, S. (2010) “*The Unity of Natural Philosophy and the End of Scientia,*” in *Scientia in early modern philosophy: seventeenth-century thinkers on demonstrative knowledge from first principles*, edited by Tom Sorell, G.A.J. Rogers and Jill Kraye. Dordrecht & New York: Springer
- HEIDEGGER, M. (1995). *Originea operei de arta*. (T. Kleininger, & G. Liiceanu, Trans.) Stuttgart: Humanitas.

- GOMES, W. B. (2006, September). *Experimental Psychotherapy and Semiotic Phenomenology: A Methodological Consideration of Eugene Gendlin's Theory and Application of Focusing*. Retrieved January 26, 2019, from www.ufrgs.br: <http://www.ufrgs.br/museupsi/TESE.htm>
- GWINN, R. P., Norton, P. B., & McHenry, R. (1993). *The New Encyclopedia Britannica, Vol. 18*. Chicago: The University of Chicago.
- GWINN, R. P., Norton, P. B., & McHenry, R. (1993). *The New Encyclopedia Britannica, Vol.16*. Chicago: The University of Chicago .
- HALL, S. (2013, April 18). *Chapter one, The work of representation*. Retrieved May 16, 2019, from Uk.Sagepub:http://uk.sagepub.com/sites/default/files/upmbinaries/66880_The_Work_of_Representation.pdf
- HALL, S. (1997) “*The Work of Representation*”. Chapter I from *Hall, Stuart. Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications. pages 15-64
http://uk.sagepub.com/sites/default/files/upmbinaries/66880_The_Work_of_Representation.pdf
- HARARI, Y. N. (2017). *HOMO DEUS*. Israel: Harper-Collins e-books.
- HART, D. B. (2013). *Frumusețea infinitului, Estetica adevărului creștin*. (V. Dărăban, Trans.) Iași: Polirom.
- HART, D. B. (2017). *Ateismul: O amăgire* (Ediție îngrijită de Dragoș Mîrșanu ed.). (E. Damian, Trans.) Iași: Editura DOXOLOGIA.
- HEMINGWAY, E. (n.d.). *Quotes*. Retrieved December 08, 2018, from Goodreads: <https://www.goodreads.com/quotes/124704-our-nada-who-art-in-nada-nada-be-thy-name>
- HUDSON, K. M., & Milisaukas, S. (2015). Interacting forms and visualized identities: The implications of graphic and syntactic variability in the symbolic repertoires of trypillian culture groups. In I. o. Ukraine, & I. o. Szeszow, *The Cucuteni-Trypillia Cultural Complex and Its Neighbours. Essays in Memory of Vlodymyr Kruts* (pp. 57-94). Rzeszow: Astrolabe.
- IEROMONAH ARSENIE BOCA. (2006). *Cărarea Împărăției*. Arad: Editura Sinteii Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului.

- IEROMONAH ROSE, S. (2013). *Nihilismul* (2nd ed.). (D. Cocargeanu, Trans.) București: Editura Sophia.
- INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCE OF UKRAINE, Institute of Archaeology of the University of Rzeszow. (2015). Cucuteni-Trypolye Contact Networks. Cultural Transmission and Chronology. In I. o. Ukraine, & F. M. Edited by Alexksandr Diachenko (Ed.), *The Cucuteni- Trypillia Cultural Complex and its Neighbours* (pp. 131-152). Institute of Archaeology of the University of Rzeszow: Astrolabe.
- KERNBACH, V. (1984). *Biserica în involuție*. București: Editura politică.
- KERNBACH, V. (1994). *Universul mitic al românilor*. București: Editura LUCMAN.
- KIERKEGAARD, S. (n.d.). *Quotable Quote*. Retrieved March 11, 2019, from Goodreads: <https://www.goodreads.com/quotes/7141047-marry-and-you-will-regret-it-don-t-marry-you-will>
- LOCKE, J. (1714). *The Works of John Locke* (Vol. I). London: John Churchill.
- LUHMANN, N. (1993). *Risk: A Sociological Theory*. (R. Barret, Trans.) Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- LYOTARD, J. F. (1985). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. (G. Bennington, & B. Massumi, Trans.) Minneapolis: University of Minnesota Press.
- LYOTARD, J. F. (1991). *Phenomenology*. (B. Beakley, Trans.) New York: State University of New York Press, Albany.
- LYOTARD, J. F. (1993). *Condiția postmodernă*. (C. Mihali, Trans.) București: Editura Babel.
- LYOTARD, J.-F. (1997). *Fenomenologia*. (H. Gănescu, Trans.) București: Humanitas.
- MĂJERI, A. (2018, January 22). *Meșterul Manole*. Retrieved from Teatrul Național Cluj-Napoca: <https://www.teatrulnationalcluj.ro/piesa-697/mesterul-manole/>
- MANOLESCU, N. (2008). *Istoria Critică a Literaturii Române*. Pitești: Paralela 45.
- MARGA, A. (2018, Februarie 16-18). Dateismul de mâine. *Tribuna*, pp. 19-23.
- MCRIVEN, R. (2016). *"I met God the other day"*. Retrieved from Wattpad: <https://www.wattpad.com/293045641-i-met-god-the-other-day>
- MEDIAFAX. (2018, October 8). *Social, Departamentul Politic*. Retrieved April 23, 2019, from Mediafax: <https://www.mediafax.ro/social/rezultate-finale-referendum-pentru-familie-prezenta-la-vot-21-10-bec-da-91-56-nu-6-47-voturi-nule-1-9-17548777>

- MERRIAM-WEBSTER. (2018, January 21). *verger*. Retrieved from www.merriam-webster.com: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/verger>
- MERRIAM-WEBSTER. (<https://www.merriam-webster.com> (22 May 2017)). *belladonna*. Retrieved 05 22, 2017, from Merriam-Webster since 1828: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/belladonna>
- MOLDOVAN, F. (2018). *TAINA ÎNTRUCHIPĂRII DOMNULUI ÎN TEOLOGIA ALEXANDRINĂ A PRIMEI VEACURI CREȘTINE*. Alba Iulia: (doctorate thesis) Universitatea "1 Decembrie 1918" Alba Iulia, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Școala Doctorală de Teologie.
- MONAH, D., & Cucos, Ș. (1985). *AȘEZĂRILE CULTURII CUCUTENI DIN ROMÂNIA*. Iași: Editura Junimea.
- MORRETTA, A. (1994). *Mituri antice și mitul progresului [The ancient myths and the myth of progress]*. București : Editura Tehnică .
- MUZEUL DE ARTĂ ENEOLITICĂ CUCUTENI, Expoziția de Bază. Retrieved 06 12, 2019 from <http://maecpn.muzeu-neamt.ro/expozitia-de-baza.html>
- NEAMTU , M. (2019, March 26). Mihai NEAMȚU & Adrian PAPAHAĞI: Cartea GENEZEI (cap. 1-4). (A. Papahagi, Interviewer) Retrieved March 28, 2019, from <https://www.youtube.com/watch?v=hjO3Tfy7RHo&t=86s>
- NEAMTU, M. (2019, March 28). *Funcția psihologică a mitului*. Retrieved March 28, 2019, from www.mihailneamtu.org: <https://mihailneamtu.org/2019/03/28/functia-psihologica-a-mitului/>
- NEAMTU, M. (2019, March 02). *O copilărie fără internet*. Retrieved from Mihai Neamțu. Construim o lume deșteaptă: <https://mihailneamtu.org/2019/03/02/o-copilarie-fara-internet/>
- NOICA, C. (1992). *Pagini despre sufletul românesc*. București: Editura Humanitas.
- OLTEAN, D. (2002). *Religia Dacilor*. București : Editura SAECULUM I.O. .
- OȚEL-PETRESCU, A. (2017, Noiembrie). Prin torturile din temnițele comuniste au vrut să facă din oameni dobitoace, dar au obținut sfinți, martiri și mucenici. *Arthos*, pages 64-85.
- PALER, O. (1996). *AVENTURI SOLITARE Două jurnale și un contra jurnal*. București: Editura Albatros.

- PĂLIMARU, N. (2011, April Nr.1). Valeriu Anania. Literatura și imaginarul detenției. *TABOR*, pages 125-128.
- PANDOLFI, V. (1971). *istoria teatrului universal* (Prefață de OVIDIU DRIMBA ed., Vol. I). (O. Busuioceanu, & L. Busuioceanu, Trans.) București: Editura MERIDIANE.
- PAPAHAGI, A. (2019, March 26). Mihai NEAMȚU & Adrian PAPAHAGI: Cartea GENEZEI (cap. 1-4). (M. Neamtu, Interviewer) Retrieved March 28, 2019, from <https://www.youtube.com/watch?v=hjO3Tfy7RHo&t=86s>
- PĂRINTELE MIRON IUSTIN. (2017, Noiembrie). Asumarea suferinței - treaptă de urcare spre sfințenie. *Arthos*, pages 204-218.
- PAVELESCU, G. (1998). *Magia la Români*. București : Editura Minerva.
- POP, I. (2007). *Dicționar analitic de opere literare românești* (Coordonare și revizie științifică: Ion Pop ed.). Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
- POP, I. A. (2011). *Istoria Românilor*. Chișinău: Biblioteca Populară.
- POP, I.-A. (2018). *ISTORIA, ADEVĂRUL ȘI MITURILE*. Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană.
- POP, IOAN-AUREL; NAGLER, THOMAS; BARBULESCU, MIHAI; DORNER E.ANTON; POP P. GRIGOR; ROTEA, MIHAI; SALAGEAN, TUDOR; VASILIEV, VALENTIN;. (2010). *The History of Transylvania* (Vol. I (until 1541)). (B. Aldea, & R. Proctor, Trans.) Cluj-Napoca: Romanian Academy Center for Transylvanian Studies.
- POP, I.-A. (2016). *Identitatea românească*. București: Contemporanul.
- POPA-LISSEANU, G. (2015). *Dacia în autorii clasici: Autorii clasici și postclasici: II Autorii greci și bizantini*. București: Editura VESTALA .
- POPESCU, R. (2009). *Salvarea Bisericilor de orice rit din Romania sub ocupația militară sovietică* (2nd ed.). Iași: Lumen.
- POWELL, J. N. (1998). *Postmodernism for Beginners*. New York: Writers and Readers Publishing, Inc.
- PR. FELEA, I. (2012). *RELIGIA IUBIRII*. Alba Iulia: Editura Reîntregirea.
- RADULESCU, A.-M. (2013). *Slujitori ai bisericii din Olt și Romaniți prizonieri în timpul regimului comunist*. Slatina: Editura Episcopiei Slatinei și Romaniților.
- RÂPEANU, V. (1972). Semnificația dramaturgiei actuale. In *Pagini din istoria gândirii teatrale românești* (pp. 257-260). București: Editura Meridiane.

- REDAȚIA ARTHOS. (2017, Noiembrie). Omul nou sovietic și noii mărturisitori. *ARTHOS*, pages 5-7.
- ROTRY , R. (1995). *Objectivity, relativism, and truth*. New York: Press Syndicate of the University of Cambridge.
- SAFTA, C. E. (2017). Miorița by Valeriu Anania. Dramatization and re-symbolization of a national myth. *Annales Universitatis Apulensis Series Philologica*, 18/2017, TOM 3, pages 153-161.
- SAFTA, C. E. (2017). Myth and Triva: The double encoding of the Irish representations in the novel *At-Swim-To-Birds*. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, pages 59-65.
- SAFTA, C. E. (2018). Religiosity in *Masa lui Brâncuși* by Valeriu Anania. The translation and analysis. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, pages 619-624.
- SARTRE, J.-P. (2007). *Muștele- Cu ușile închise - Morți fără îngropăciune - Diavolul și bunul Dumnezeu - Sechestrații din Altona*. (N. Minei, A. Florea, M. Sora, M. Bărbuță, G. Vraca, & A. Goțescu , Trans.) București: Rao International Publishing Company.
- SFANTUL MAXIM MĂRTURISITORUL. (2017). *Mistagogia* (Ediție îngrijită de Pr. Alexandru Atanase Barna ed., Vol. VOLUM PUBLICAT CU BINECUVANTAREA PREFERICITULUI PĂRINTE DANIEL PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE). (D. Stăniloae, Trans.) București: Editura Institutului Biblic si de misiune ortodoxă.
- SERAFIM, P. (2019, April 18). Cuvânt de Învățătura la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia după Pavcernița Mare. Alba Iulia.
- SIMPSON, P. (1997). *Language through Literature*. London & New York: Routledge.
- SLOCHOWER, H. (1970). *Mythopoesis* . Detroit: Wayne State University Press.
- SORESCU, M. (1981, April 20). Seminar de dramaturgie si teatrologie, Deva. *Vatra*.
- STĂNILOAE, D. (2011). *Ortodoxie și Naționalism*. Retrieved 05 28, 2017, from Noua dreapta: <http://www.nouadreapta.org/Doctrina%20-%20Pr.%20Dumitru%20Staniloae%20-%20Ortodoxie%20si%20nationalism.pdf>
- STĂNILOAE, D. (1992). *Poziția dlui Lucian Blaga față de Creștinism și Ortodoxie*. București : Editura Paideia.
- STĂNILOAE, D. (2018). *REFLECȚII DESPRE SPIRITUALITATEA POPORULUI ROMÂN* (Vol. IX). București: Editura BASILICA a Patriarhiei Române.
- STEFĂNESCU, D. (2018). *Kerygma și Demitologizare, Introducere în hermeneutica lui Rudolf*

Bultmann. Eikon. București

- STEINHARDT, N. (2012). *Jurnalul fericirii, Manuscrisul de la Rohia* (Îngrijirea ediției, compararea variantelor, note, addenda și indice de George Ardeleanu ed.). Iași: Polirom.
- THE NEW ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA (15th edition ed., Vol. Volume 8). (1993). Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc.
- THE NEW ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. (1994). *The New Encyclopaedia Britannica* (15th edition ed., Vol. Volume 10). Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc.
- THE NEW ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, Vol. 18. (1993). Chicago: The University of Chicago.
- THE NEW ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, Vol.16. (1993). Chicago: The University of Chicago.
- TODORAN, E. (1983). *Lucian Blaga Mitul Poetic*. Timișoara: Editura Facla.
- TUPAN, M.-A. (1995). *Marin Sorescu și Deconstructivismul*. Craiova: Scrisul Românesc.
- TUPAN, M.-A. (1989). *Scenarii și limbaje poetice*. București: Editura Minerva.
- TUPAN, M.-A. (2000). *discursul modernist*. București: Cartea Românească.
- TUPAN, M. A. (1998). *Scriitori români in paradigme universale*. București : Editura fundației culturale române.
- TUPAN, M.-A. (2008). *Genre and Postmodernism*. București: Editura universității din București.
- TUPAN, M.-A., & Cilea, M. (2013). *Relativism-Relativity:An Interdisciplinary Perspective on a Modern Concept*. 12 Back Chapman Street, Newcastle upon Tyne, NE6 2XX, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- TUPAN, M. A. (2017). *The key to change. Interdisciplinary essays in cultural history*. Republic of Moldova: LAP LAMBERT Academic Publishing.
- VALORI ROMÂNEȘTI I. (2010). *Dr. Ing. Eugeniu Iordăchescu un salvator al monumentelor de arhitectură* (Îngritor ediție Viorel Gh. Speteanu ed.). București: Editura SPETEANU.
- VERSION®, NEW INTERNATIONAL. (1973, 1978, 1984, 2011). *Holy Bible*. Retrieved from <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Genesis+1>
- VICO, G. (1948) *The New Science*. Translated from the third edition (1744) by Thomas Goddard Bergin and Max Harold Fisch. Ithaca, New York: Cornell University Press.

https://archive.org/stream/newscienceofgiam030174mbp/newscienceofgiam030174mbp_djvu.txt

- WELLS, J. (2009, May 18). *Why Darwinism is False*. Retrieved from Discovery Institute Website, Center for Science and Culture: <http://www.discovery.org/a/10661>
- WESTPHAL, M. (2011). Atheism. In I. McFarland, D. A. Fergusson, K. Kilby, & I. R. Torrance, *The Cambridge Dictionary of Christian Theology* (pages 41-42). New York: Cambridge University Press.
- WOLFREYS, J. (2015). Introduction: Developments, debates, departures, differences, directions. In e. b. Wolfreys, *Introducing criticism in the 21st century* (pages 1-5). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- XXX. (1982). *Good News Bible*. Glasgow: Harper Collins Manufacturing.